

EMILI VIADER I SOLÉ

(1872-1943)

Primera edició: gener del 2018

Títol original: *Biografia d'Emili Viader i Solé*

Cronograma i antologia de textos a càrrec
d'Andreu Galera i Pedrosa, historiador
i director de l'Arxiu Municipal de Cardona.

Entitat Organitzadora:

Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya.

Fotografies cedides per Carles Viader i Arxiu
Municipal de Cardona.

© Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, 2018

Disseny gràfic i maquetació: Carles Ivanco Studio.

www.carlesivanco.com

Imprès pel Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació
pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada
amb l'autorització dels seus titulars.

Pròleg

Els Enginyers Industrials catalans hem creat molta riquesa en activitats molt diverses sense que corporativament ens haguem ocupat de difondre-les. Aquesta actitud, que pot semblar fins i tot altruista, pot ser deguda a la nostra formació que ha estat més dirigida a “fer” que a “comunicar”. Potser ara, quan s’imposa el contrari, es el moment de fer-ho palès per tal de donar a conèixer l’obra de molts avantpassats que en el seu moment varen fer importants aportacions al progrés i, a través d’ells, explicar a la societat que la nostra missió es fonamental per el progrés del país.

Emili Viader n’és un bon exemple. Ell, un cop acabada la carrera el 1900, semblava predestinat a establir-se a Sud Amèrica quan va trobar feina com a responsable d’explotació de mines de sal a la conca del Bages. Un home avançat al seu temps que va voler industrialitzar una explotació ancorada en el passat mitjançant la seva connexió ferroviària amb Barcelona i La Seu, la construcció de plantes de sosa per l’aprofitament de les sals de rebuig i, en especial, la recerca de les sals potàssiques que va culminar amb la descoberta de la conca potàssica l’any 1912. A la seva història personal no hi manquen gaires coses. Fou tècnic, gestor, promotor, defensor del territori, empresari i va defensar els interessos generals i el bé comunal.

És en aquest marc que l’Associació d’Enginyers Industrials de Catalunya, juntament amb la Demarcació de Catalunya Central dels Enginyers Industrials de Catalunya vol retre homenatge a l’Enginyer Industrial Emili Viader. En aquest acte es donaran a conèixer els aspectes més rellevants de la seva vida i trajectòria com a impulsor de l’enginyeria. El Director de l’Arxiu municipal de Cardona, el Dr. Andreu Galera, glosarà alguna de les facetes de la seva polièdrica trajectòria i el seu rebesnét, l’enginyer de camins Carles Viader, ens ajudarà a aprofundir en l’estudi de la seva vida i el seu llegat.

Santiago Montero

Membre de la Junta Directiva
de l’Associació Enginyers Industrials
de Catalunya

Jordi Renom i Sotorra

President de l’Associació Enginyers
Industrials de Catalunya

Sumari

Biografia d'Emili Viader i Solé 6

Cronologia 22

- Les Salines de Cardona: una explotació mil·lenària

- El cicle de la potassa en el temps

- Emili Viader, l'home i l'enginyer

Bibliografia 30

Biografia d'Emili Viader i Solé
per Andreu GALERA

Retrat de l'Emili, 1912, Fotògraf. A. Plana.

Emili Viader i Solé

(Barcelona, 1872-† Palma, 1943)

“Querido Viader: bastantes quebraderos de cabeza me conlleva tener que administrar lo que Dios me ha dado encima de la tierra, para además tener que preocuparme por lo que se esconde bajo ella”.

Nascut a la Barcelona del 1872 en el si d'una humil família de la menestralia urbana i format com a enginyer industrial, en la branca de mecànica a l'alba del segle XX, la seva vida es va extingir setanta-un anys després, al 1943, a la ciutat de Palma de Mallorca. La seva existència com a fill, marit i pare solament interessaria a la família si no fos per dos detalls vinculats a la seva formació com a enginyer. En primer lloc, la direcció tècnica que va tenir de les Salines de Cardona des de l'estiu de 1900 fins a la tardor de 1911 en nom de la casa ducal de Tarifa i Dènia, títols vinculats a la casa de Medinaceli-Cardona, els propietaris dels afloraments salins de Cardona des de feia més de mil anys. I en segon lloc, el programa de renovació endegat pel jove enginyer dels arcaics sistemes d'arrencada i explotació de la sal a partir

des nous criteris industrials de l'època segons es feia a Wielizksca (Polònia) i Stassfurt (Alemanya) que va culminar amb el descobriment de la conca potàsica. Un home avançat al seu temps que, lluny de l'administració rendista feta fins aleshores per la Casa Ducal, va voler industrialitzar una explotació ancorada en el passat mitjançant la seva connexió ferroviària amb Barcelona i la Seu, la construcció de plantes de sosa per l'aprofitament de les sals de rebuig i, en especial, la recerca de les sals potàssiques. I és, precisament, en aquest sentit, que tots som deutors de la seva fixació quasi obsessiva que va culminar amb la descoberta de la conca potàssica, oficialitzada a Síria, l'any 1912, en companyia de l'amic i soci financer, l'empresari de Bordeus, René Macary y Gay de Laflourens.

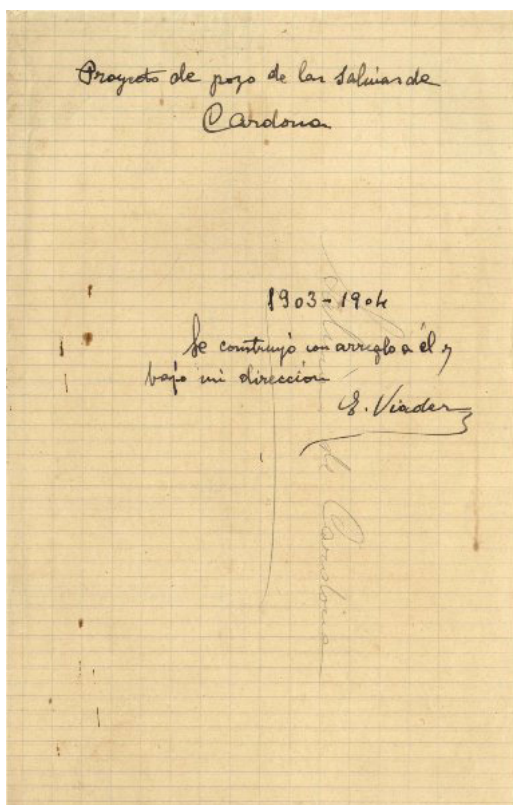
Les instal·lacions de les Salines, amb els seus respectius pavellons i magatzems de fusta, segons la disposició donada l'any 1900 per Emili Viader (Arxiu Històric de Cardona, Àlbum Thiebaut, vers 1920).

Muntanya de Sal Roja, monument geològic que atreia l'atenció de tots els estudiosos del món (Arxiu Històric de Cardona, a.d., vers 1900).

La tesi tradicional atribuïa la troballa feta a Súria a una casualitat. Ara, però, la lectura de les seves memòries i de la documentació personal facilitada pels seus hereus ens ofereixen una nova visió de la fita. Més enllà de l'atzar, fou el resultat d'un treball de recerca fonamentat en criteris científics i tècnics que palesen com els enginyers industrials de l'època tenien visió holística que els permetia fer de tot, fins i tot de geòlegs. A tall d'exemple, l'any 1902, quan Emili proposava a la Casa Ducal de Cardona la introducció de la mineria subterrània amb l'obertura d'un pou i una cambra d'explotació, ja insinuava que «probablemente proporcione á cierta profundidad, otras sales más ricas que la sal

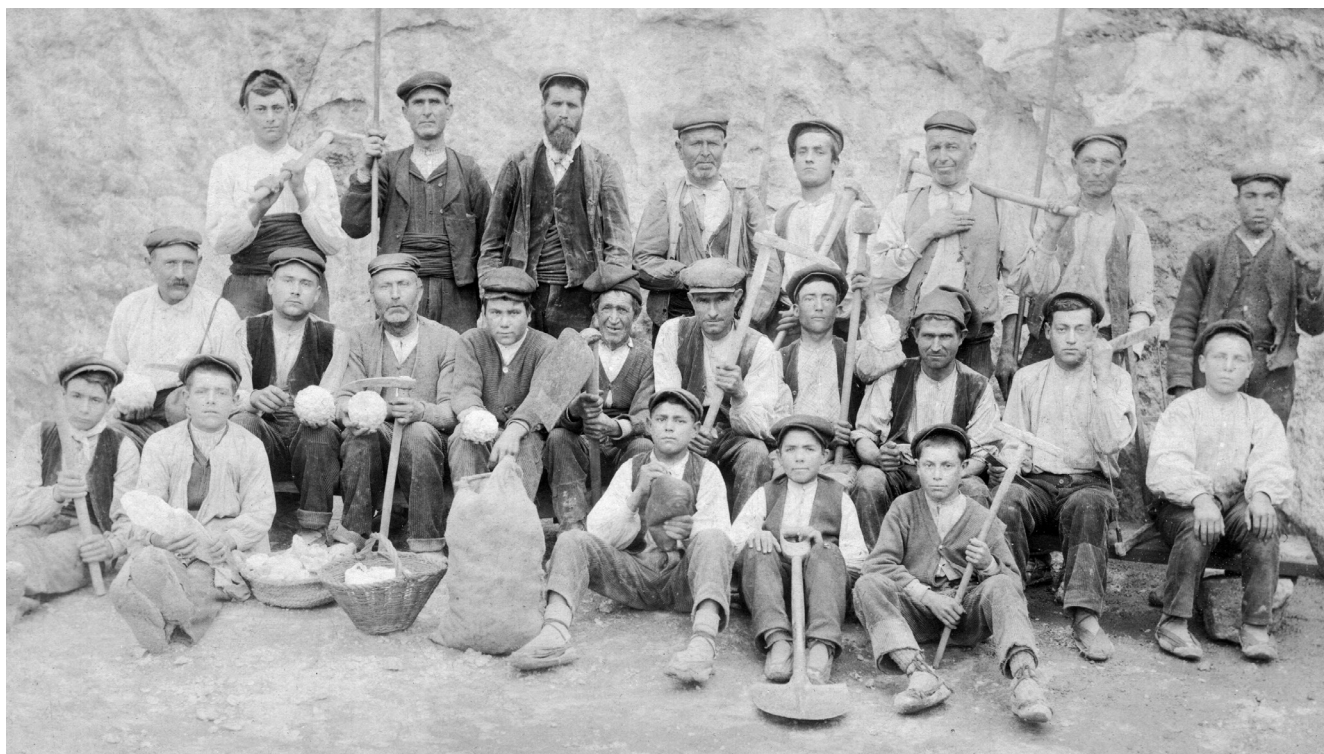
común, cuales son las sales de potasa, á que no se ha llegado hasta hoy». Fins aleshores, les Salines no havien estat objecte de cap programa de sondeigs sistemàtics que possibilitessin conèixer el seu veritable valor financer. Per això mateix, en assenyalar els avantatges del nou sistema proposat, Emili argumentava que «la prolongación del pozo maestro, que se llevaría siempre más allá del piso en explotación, para en un momento dado abrir otros, serviría á la vez de sondeo que nunca se ha practicado en estas Salinas. La importancia de esta operación, se desprende de las dos cosas que puede poner en evidencia perfectamente desconocidas hoy y son las siguientes:

Portada del projecte de la nova explotació minera, amb croquis diversos i les seves explicacions, any 1903-1904 (Carles Viader).

La primera es la verdadera profundidad que alcanza el yacimiento salino, cuyo conocimiento es indispensable para fijar el valor real de este Criadero, que hasta hoy solo se ha hecho de un modo aproximado cubicando la sal vista y dándole un valor por tonelada.

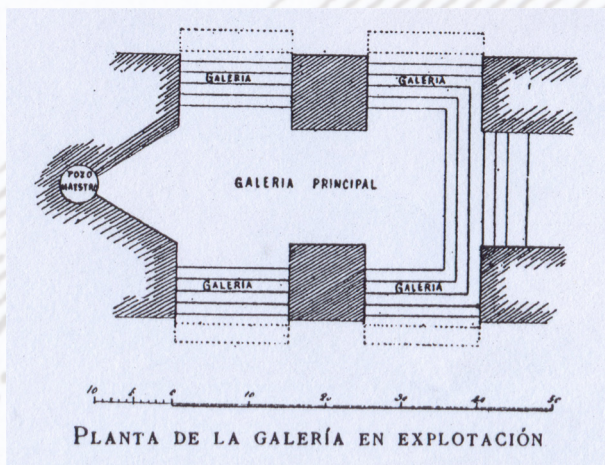
La segunda no menos importante que la primera es que la prolongación del pozo maestro, después de atravesar las canteras hoy explotadas, que considera superficiales, puede llevarnos á las capas inferiores ó verdadero yacimiento salino, en él que al igual que en otros criaderos podrían aparecer sales ricas en potasa (carnalita) de más valor que el cloruro sódico. Estas sales se destinan á la fabricación de abonos químicos, cuyo empleo va generalizando más cada día la moderna agricultura».

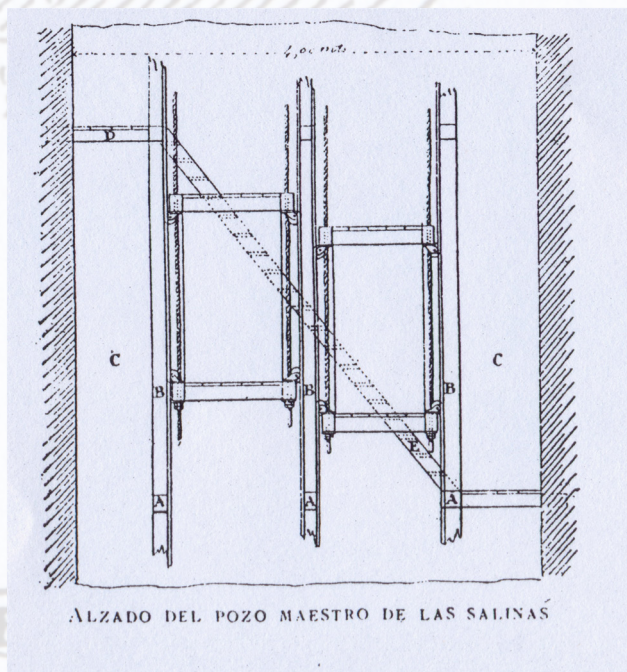
Els treballadors de les Salines a la dècada del 1890 (Arxiu Històric de Cardona, a.d., Família Arnau-Grané).

El jove enginyer ja manifestava aleshores que *«el objeto final es el de poner este criadero á la altura de sus similares, los de Vielisksca (Austria) y Stasfurt (Prusia), procurando introducir en el iguales medios de explotación de que aquellos disponen á medida que se logre aumentar la explotación de sus sales. Labor es la que he trazado que requiere mucho trabajo y perseverancia y sobre todo la suerte de que el superior criterio de V. E. le de su venia. Hasta hoy y en lo poco que se ha hecho todas estas circunstancias me han favorecido, alentando mis propósitos que si logro ver realizadas habrán coronado la obra que más podía alargar mi amor propio profesional. La de haber coadyuvado en la medida de mis fuerzas al desarrollo de una de las mejores y justamente renombradas fuentes de nuestra riqueza nacional»*. Paraules que reflecteixen l'emprenedoria de l'Emili, que com molts d'altres enginyers de l'època, actuaven sota l'afany de desenvolupar la realitat industrial del país

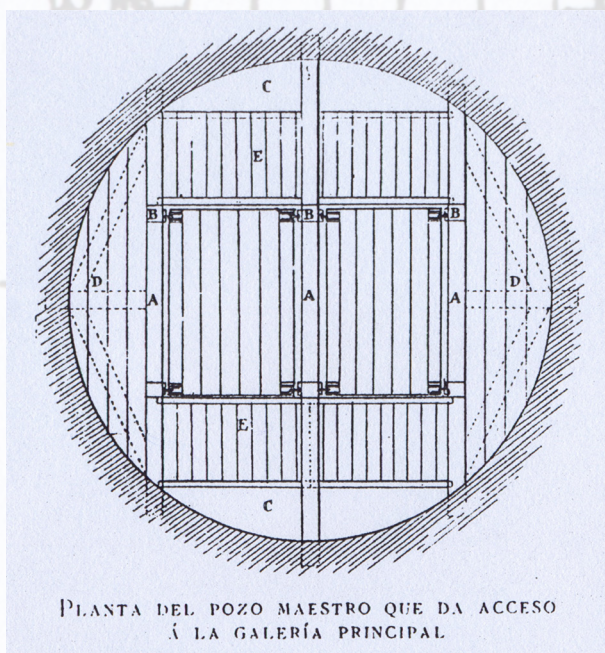
per millorar, així, la seva economia i societat. Cinc anys després, l'any 1907, l'Emili tornava a proposar a la Casa Ducal la possibilitat de fer un sondeig interior del massís salí a través del nou pou i deia això: *«Esta operación dará acceso á los yacimientos potásicos, para caso de encontrarse empezar desde luego su extracción y laboreo»*. Emili situava la fita a uns 200 metres de profunditat: *«Continuando el citado pozo maestro se llegará á despejar la incógnita seguramente á unos 200 mts. de profundidad. A este nivel se encontrará, ó bien un fondo completamente impermeable y es lo menos probable por las razones que se expondrá, en cuyo caso la operación se dará por terminada por no existir ya más sal á niveles inferiores, ó una capa de anhídrita que revelará la existencia de la parte del yacimiento de formación más antigua. De encontrarse esta capa se continuará la operación y se hallará seguramente, al final de ella, las sales de potasa que se busca»*.

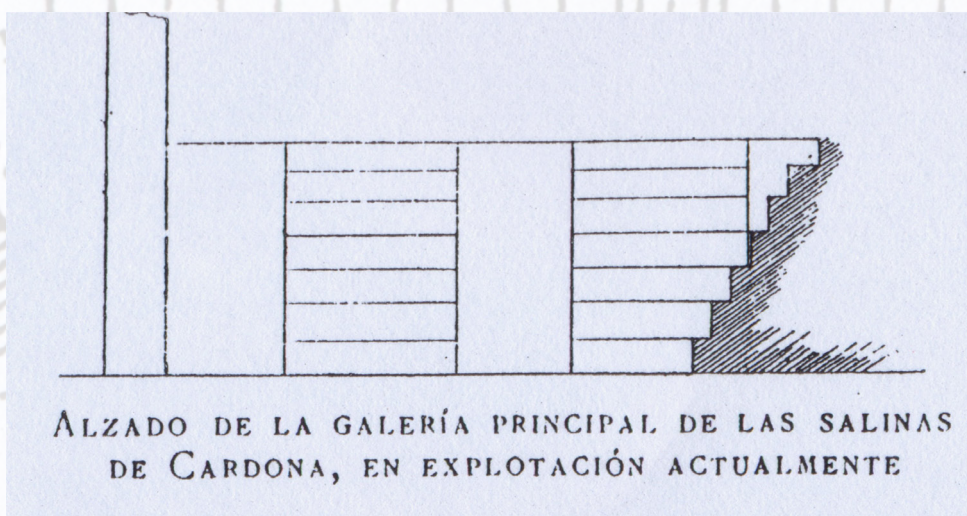
Planta de la cambra d'explotació (S. Thos i Codina, «Las salinas de Cardona», op. cit., 1905).

Alçat d'un tram del pou mestre (S. Thos i Codina, «Las salinas de Cardona», op. cit., 1905).

Planta del pou mestre de la nova explotació minera (S. Thos i Codina, «Las salinas de Cardona», op. cit., 1905).

Alçat de la cambra d'explotació (S. Thos i Codina, «Las salinas de Cardona», op. cit., 1905).

Interior de la cambra d'exploació de la nova mina de Cardona, vers 1910 (Arxiu Històric de Cardona, editor: Climent Parcerisa, Fototípia Thomas).

Per a Emili, la millor prova del valor del jaciment era que les nombroses ofertes rebudes en relació amb la sal de rebuig i l'obtenció de la sosa i derivats del clorur amagaven la voluntat de cercar la potassa: *«las numerosísimas proposiciones de compra ó arriendo de estas Salinas que se ha hecho, todas obedecían, no al deseo de dedicar de modo preferente á la venta de sal, sino á la obtención de sus derivados y despeje de una incógnita que hablaré en un capítulo aparte (la potasa)»*. Per això mateix, considerava que *«la reforma se recomienda por si sola, siendo una prueba de ello las múltiples ofertas que se han hecho y las que seguramente se harán todavía»*. Alhora que oferia al duc la possibilitat de *«crear una Sociedad anónima que se encargara de satisfacer a V. E. su importe, así como el de cuantos desembolsos*

exigiera un presupuesto comprensivo de todas las reformas enunciadas».

Les seves propostes, però, van topar amb el tarannà rendista de la Casa Ducal, molt allunyat de l'esperit emprenedor de l'Emili. El duc de tarifa i Dénia, Carlos Maria de Constantinopla Fernández de Córdoba y Pérez de Barradas, no va atendre les propostes del seu administrador. I com li havia de reconèixer a una carta posterior redactada des de Madrid, l'any 1913, *«siempre tuve por sinceras cuantas manifestaciones me hizo sobre el asunto [...]. Y si yo no las seguí fué, francamente se lo digo, por mi poca afición á lo que hay debajo de tierra, y Usted lo creera facilmente pues le consta que ningun estudio he hecho, ni averiguación, que me encaminara a conocer la certeza*

de sus asertos. Es admirable que las condiciones en que Usted esta colocado para esta clase de asuntos son excepcionales»

Tres dècades després, l'Emili deixava aquest món en el més absolut anonimat i amb la grollera versió oficial que la descoberta de la potassa era casual. La primera reivindicació a favor de la feina feta va arribar mesos després de la seva mort, quan el setmanari *Destino* publicava en el seu número 510 un article sota el títol de *Petróleo en Lerida* i la possibilitat de trobar l'or negre en aquesta província. Es feia aleshores esment del fabulós descobriment de les sals potàssiques a Súria pels senyors Macary i Viader. Aquell treball va tenir com a resposta dues cartes adreçades al director de la revista.

La primera anava signada per un anònim personatge darrere la inicial M, on es deia el següent:

«Señor Director de DESTINO: Muy señor mío: Bajo el epígrafe «¿Petróleo en Lerida?» publicose en el numero 510 del semanario de su digna dirección, un articulo en el que se expresaba que en la industria minera puede repetirse cualquier dia el fabuloso caso de las sales potásicas de Suria, o sea que en 1912 «dos súbditos belgas», los señores Macari y Wiader en una mina caducada de sal común, situada en Suria encontraron «impensadamente» una vena de «carnalita».

Interesa, en aras de la verdad, rectificar tal extremo, consignando en su contra lo siguiente:

1.º *Que no intervino en lo referente a las sales potásicas de Suria ningún belga.*

2.º *Que don Emilio Viader Solé, persona a la que quería referirse el articulista, era catalán -y no belga-, natural de Barcelona e ingeniero industrial, y, como tal, director en el año 1910-12 de las salinas de Cardona.*

3.º *Que don René Macary era y es súbdito francés -tampoco belga-, residente en España en aquella fecha.*

4.º *Que don Emilio Viader, por razones de residencia y profesión, exploró juntamente con el señor Macary las regiones de Cardona y Suria en busca de sales potásicas, consiguiendo, tras innumerables esfuerzos -no impensadamente- el hallazgo de tan importante producto.*

5.º *Que conseguido el yacimiento y legalizadas las pertenencias, intentaron vanamente el hallazgo de algo tan importante como el yacimiento, o sea el apoyo financiero suficiente para la explotación directa de las sales potásicas con capital exclusivamente nacional.*

6.º *Que a pesar de las posibilidades enormes que en el aspecto económico ofrecía el negocio, los capitales españoles se retrajeron en absoluto.*

7.º *Que ante la situación creada, cedieron los descubridores sus derechos a la casa «Solvay» después de múltiples gestiones de carácter internacional, con los riesgos evidentes de ver desvalorizada la importacia del yacimiento ante la indiscutible potencia de los «kartels» mundiales poco interesados en admitir competencias en el mercado y mucho en desilusionar a los nuevos descubridores y competidores en potencia.*

8.º *Que don René Macary vive en la actualidad en Burdeos y don Emilio Viader falleció recientemente en Palma de Mallorca».*

Mentre que una segona anava signada per un grup d'estudiants de l'Escola d'Enginyers Industrials, on es manifestava això:

«Señor Director de DESTINO: Muy señor nuestro: Leyendo el articulo «¿Petróleo en Lérida?» aparecido en DESTINO, el 25 del corriente, nos creemos moralmente obligados a corregir un pequeño error, cometido en su redacción.

Al hablar de las sales potásicas de Suria, dice que «fueron encontradas impen-sadamen-te por los súbditos belgas señores Macary y Wiader». El señor Viader (con V), ingeniero industrial de la Escuela de Barcelona, había ya hecho numerosos sondeos y estudios geológicos, que se vieron coronados por el éxito al encontrar las primeras muestras de Carnalita, muestras que remitió a su compañero y amigo don A. Ferrán Degrié (e. p. d.), catedrático de dicha Escuela, y a quien hace poco hemos perdido para siempre, quien corroboró, el 12 de agosto de 1912, las suposiciones de su amigo sobre la existencia de sales potásicas en la región. Ha sido recordando las veces que se lo habíamos oído contar al señor Ferrán todos los que tuvimos el honor de ser sus alumnos, que nos hemos decidido a molestar su atención, para poner unos puntos sobre las ies». A Emili el va sobreviure la seva muller, la Josefina Sitjes Combelles, l'esposa, la mare, l'amiga i fidel col·laboradora, sense la qual l'aventura de l'Emili no hagués estat possible, ja que bona part dels diners de les

legítimes i altres herències familiars es van esmerçar en l'aposta de la potassa. Nasceu a Cardona l'any 1881, el seu pare era el metge cirurgià Joan Sitjes i Semís, que havia cursat els estudis de Medicina a la ciutat de Barcelona. Era el fill d'Agustí Sitjes, un ric hisendat local oriünd de la casa Vallbona del terme de Torroella (Navàs, Bages), que s'havia establert a Cardona arran de la compra, l'any 1842, de la casa del doctor Torrecassana, a la plaça del Vall número 1. Mentre que la mare de Josefina era Ramona Combelles i Casas (Cardona, 1848 - †1904), filla del metge Ramon Combelles i Merli (Cardona, 1809 - † 1852) i de Rosa Casas i Jordà (Barcelona, 1812 - † Cardona, 1871). Els dos cognoms de Josefina representaven per si mateixos tota la tradició de la Cardona vuitcentista preindustrial. Per un costat, els Sitjes-Semís, hisendats urbans com a grans propietaris rurals. I per l'altra, els Combelles-Casas, negociants i professionals de la medicina esdevinguts terratinents i rendistes amb una fortuna repartida entre Cardona, Reus i Barcelona.

Josefina i Emili en un retrat d'estudi de 1913 (Carles Viader).

A les quatre dècades següents, Josefina va exercir de matriarca dels Viader-Sitjes. Ella era la “reineta” de la família, que era com l’anomenaven els seus besnéts. Va viure fins als 104 anys i fins a darrera hora va mantenir una memòria prodigiosa. Li agradava fer ganxet. I, sempre que podia, llegia els diaris amb especial atenció per la crònica política i l’economia. La seva vida s’extingí el dimarts 7 d’agost del 1984.

Josefina havia sobreviscut Emili quaranta-un anys. En el decurs d’aquestes quatre dècades, la tesi oficial de la troballa “casual” de la potassa catalana es va mantenir sense qüestionar-se mai. Així, l’any 1952, l’enginyer de mines Agustín de Larragán escrivia el següent al seu full núm. 330 del Mapa Geològic d’Espanya relatiu a Cardona:

«Fue descubierta la potasa, casualmente en Suria, en los trabajos realizados por los Srs. Macari y Viader, al poner en explotación una antigua mina abandonada, para continuar con la fabricación de bolas de sal para el ganado, negocio que habían llevado a las salinas de Cardona y que, por causas que no son del caso, habían tenido que abandonar; uno de los envíos de bolas que hicieron se lo dejaron de cuenta por su mala calidad, hasta el punto de que las bolas eran rechazadas por el ganado; extrañados con este fracaso que les hundía el negocio emprendido, quisieron averiguar cual era la impureza que, mezclada con el cloruro sódico, lo inutilizaba para el uso a que se destinaba. El análisis que se efectuó puso de manifiesto la presencia de las sales potásicas en lo que solo como sal común se había tenido».

Els orígens d’Emili tan aviat podien ser francesos com belgues. I respecte a la seva condició professional, se’l citava sovint com a empresari. Enfront d’aquesta cerimònia de la confusió, la seva figura històrica només

va ser reivindicada en dues ocasions, arran l’article a la revista *Destino* on se l’identificava com a súbdit belga. Ens referim als dos escrits signats el primer per l’enigmàtic M. i el segon, pels alumnes del professor Antoni Ferran Degrié. Malgrat les dades facilitades en sengles cartes, mai ningú no es va preocupar per conèixer el veritable entrellat de la potassa catalana i la seva troballa “casual”. Una simple entrevista a Josefina hagués estat suficient. Però no es va fer mai. Entretant, la vídua d’Emili es conformava a explicar la seva història al seu nét Carles, que gaudia de les paraules de l’àvia i de la lectura dels vells papers de l’avi.

L’any 1999, el que avui us parla portava a terme els treballs d’inventari i classificació de l’arxiu familiar i patrimonial de la farmàcia Sala del Mercat de la vila de Cardona. En tractar la documentació de Matilde Combelles i Casas, la tieta materna de Josefina, ens varem trobar per primera vegada amb la persona de l’enginyer Emili Viader, que apareixia com a natural de Barcelona i resident a la casa de Malagarriga. Aquestes minses dades ja ens van cridar l’atenció. Malgrat l’escassa bibliografia que havíem llegit fins aleshores sobre la conca potàssica catalana, sabíem que aquell personatge era un dels protagonistes que havien participat de la seva descoberta.

Quatre anys després, i un cop defensada una tesi doctoral que no s’acabava mai, varem participar de la redacció dels continguts de l’àrea museogràfica del Parc Cultural de la Muntanya de Sal (2003-2005). Entre la bibliografia llegida aleshores, s’hi incloïen els treballs dels enginyers de l’Institut Geològic i Miner d’Espanya. Però també hi havia la tesi doctoral de la Catalina Meniz Márquez, bibliotecària en el seu dia d’*Explosivos Rio Tinto*, la societat hereva de la *Unión Española de Explosivos* (UEE), propietària de les Salines de Cardona des de la seva

compra a la Casa Ducal, l'any 1923. El seu treball era una història de les Salines a partir de la documentació conservada a la biblioteca de la seva seu central a Madrid, amb un ventall cronològic que anava des del segle XVIII fins als primers anys del segle passat. Els temes que tractava anaven des de l'evolució de la propietat de les Salines fins als sistemes d'explotació, amb altres capítols dedicats a l'administració, el personal i la producció. Un treball magnífic que, dissortadament, no s'ha publicat mai.

Tot i que ja l'havíem llegit en part, sobretot pel que feia als períodes més antics, la seva lectura sencera, afegida a les dades fornides per l'arxiu dels Sala, van permetre adonar-nos dels profunds lligams d'Emili amb Cardona com a administrador de les Salines i marit de la Josefina Sitjes. I el que encara era més important, a mesura que llegíem la bibliografia on se'ns explicava la tesi oficial de la descoberta de la potassa i la contrastàvem amb les dades que teníem, ens adonàvem que hi havia detalls d'importància que trontollaven. Llevat de les referències aportades per la Dra. Meniz a la seva tesi, fins aleshores ningú no havia explicat que, deu anys abans de Sùria, Emili ja havia foradat el massís salí amb l'obertura de la primera explotació subterrània de Cardona. I arribats aquí, una pregunta esdevenia cabdal. Ho va fer a la recerca de la potassa?

Per no saber, ni sabíem com era. No existia cap fotografia ni cap referència bibliogràfica publicada a diferència d'altres personatges contemporanis que també van participar de la descoberta de la potassa. Amb la voluntat de resoldre aquesta mancança en relació amb els continguts del Parc Cultural, vàrem demanar informació a l'amiga Mònica Sitjes i al seu avi, Joan Sitjes i Carbonell († 2009), el nebot de la Josefina.

Em van dir que la família Viader residia a la ciutat de Palma, on disposaven d'una farmà-

cia. Una cerca posterior per *Google* ens va facilitar les dades de l'establiment. El dilluns 6 d'octubre del 2003, hi contactàvem per telèfon, amb anècdota inclosa. En demanar pel Sr. Renat Viader i Sitjes, a l'altra banda de l'aparell es van quedar estranyats, ja que feia pocs anys que havia mort. La persona que m'atenia era Josefina Soler, la seva nora, i en explicar-li perquè m'interessava parlar amb el seu difunt sogre, em va remetre al seu marit i fill, respectivament, Carles Viader i Farré.

L'endemà mateix, el Carles em trucava des de Palma. En dir-li els motius del meu interès i a qui representava, es va iniciar una relació que es va perllongar durant les setmanes següents per mitjà del telèfon o d'Internet. Fins que el dissabte 8 de novembre ens varem trobar a Barcelona. Va ser un dia intens, del qual encara recordo l'emoció als seus ulls en veure la documentació diversa recopilada als arxius i a les biblioteques sobre el seu avi i que feia trontollar la tesi oficial de la descoberta "casual" de la potassa catalana. Fou aleshores, i en el decurs d'una fluida conversa, que el Carles em va explicar la tradició familiar passada d'àvia a nét. I aquesta era que sí, que el seu avi ja havia cercat la potassa molt abans, quan era l'administrador de les Salines de Cardona. I que la seva descoberta no era gens fortuïta.

Em va parlar llavors dels papers vells del seu avi i de les memòries que havia escrit sobre les Salines i la potassa, entre altres documents diversos d'interès per a la investigació aleshores tot just iniciada. Tanmateix, no em podia confirmar si tota, o només una part, d'aquella documentació s'havia conservat, alhora que desconeixia el seu parador.

Va ser aleshores quan em va fer mereixedor de la seva confiança amb la part més fosca d'aquella història. Segons li havia explicat l'àvia Josefina, els alemanys havien posat un taló en

blanc sobre la taula perquè l'Emili i René Macary deixessin estar la potassa i no portessin a terme l'explotació de la nova conca descoberta a Catalunya. Davant la seva negativa, els alemanys van passar de les lloances a les amenaces, circumstància que va fer difícil, per no dir impossible, la continuïtat d'Emili en el negoci. L'entrellat final, amb la venda dels seus drets i la seva retirada posterior, es va resoldre mercès a les relacions establertes amb el duc de Tarifa i, de retruc, amb Alfons XIII, inclosa una trobada personal celebrada amb el monarca en una data i lloc sense concretar per la seva àvia.

Acte seguit, el Carles em va manifestar el seu interès perquè un dels seus dos fills fes una tesi doctoral sobre aquesta qüestió, condició que quedava sotmesa a la voluntat de tots dos. En retornar a Cardona aquella tarda-nit, les dates i les dades que ja sabia de l'Emili s'entrecruaven amb la informació revelada pel seu nét. De fet havia aconseguit el que volia, que era una fotografia de l'Emili i la confirmació de les meves sospites. Tanmateix, allò que m'havia estat confiat superava qualsevol expectativa i esdevenia una història que calia explicar a la societat. Només una incertesa entretallava l'excitació del moment: en quina mesura la memòria de la Josefina, una muller que havia superat el segle de vida, responia a la realitat viscuda pel seu espòs setanta anys enrere?

Dos mesos després, el diumenge 18 de gener de 2004, el Carles venia a Cardona acompanyat del seu fill homònim per visitar la població i les instal·lacions del Parc Cultural de la Muntanya de Sal en companyia de l'alcalde, Josep Maria Sala. Va ser aleshores que es va concretar l'interès i la voluntat de Cardona per recuperar la persona de l'Emili com una figura cabdal de la nostra història contemporània. La tardor d'aquell any presentàvem una comunicació al V Congrés Internacional sobre Patrimoni Geològic i Miner - IX Sessió Científica de

la Societat Espanyola per la Defensa del Patrimoni Geològic i Miner (SEDPGYM), celebrat al municipi de Cercs (Berguedà) sota el títol *Defensa del Patrimoni i Desenvolupament Regional*, els dies 30 de setembre i 1-3 d'octubre. Es tractava d'un primer avançament del nostre treball amb el títol «La recerca i explotació de la potassa a Catalunya. El Parc Cultural de la Muntanya de Sal (Cardona, Bages) i la reinterpretació de la seva història», que recollia les dades aplegades abans de contactar amb la família Viader. Un any després, aquest treball era publicat en el número 4 de la revista *De Re Metallica* (Madrid, 2005), a càrrec de l'IGME i el SEDPGYM. Malgrat les esmenes que ara faria arran de les dades revelades per la documentació de l'Emili, el text va rebre el Premi Francisco Javier Ayala-Carcedo, convocat pel mateix SEDPGYM en la seva tercera edició.

Entretant, el Carles ens deixava a mig camí. El dilluns 28 de novembre de 2005, moria a la ciutat de Palma, als cinquanta-vuit anys, després de partir una llarga malaltia. A semblança del seu avi, també va ser un innovador en el seu àmbit professional i de coneixement. Era doctor en Farmàcia i analista, a més d'acadèmic de la Reial Acadèmia de Medicina de Balears. Fou també soci fundador del primer centre de fecundació de les Balears, que va aconseguir el primer nen *in vitro* de les Illes. També va ser fundador de la Fundació Balear Trasplant i del laboratori Immunogen, centre d'anàlisis clíniques dedicat a la investigació i a la pràctica clínica diària, del qual va ser director. Malgrat la complicitat establerta en els pocs mesos de coneixença, la humilitat que només les persones discretes saben tenir va fer que ens assabentéssim molt després d'aquest tarannà per la recerca i l'àmbit del coneixement. A semblança del seu avi, el Carles també havia estat un lluitador per innovar la ciència del seu temps.

Dies després, el seu fill Carles em remetia un correu electrònic amb la notícia de l'òbit. Vull transcriure ara una part del text rebut, amb el seu permís:

«Et vull fer arribar també que el meu pare com a romàntic que era i com a persona que havia conviscut amb la Josepa Sitjes dels 2 fins als 18 anys, les notícies sobre l'Emili que

li arribaven de Cardona li feien molta il·lusió. [...] Ara em tens a mi per tot el que vulguis» (9 de desembre).

Poc després, el Carles i el seu germà Joan descartaven la possibilitat de fer una tesi doctoral. Alhora que em confiaven la tasca d'estudiar la documentació del besavi. En aquest sentit, en el decurs del 2006, el Carles localitzava una ma-

Carlos María de Constantinopla Fernández de Córdoba y Pérez de Barradas (Madrid, 1864-† Sant Sebastià, 1931), segon duc de Tarifa i Dénia.

Era el quart fill mascle dels set tinguets pel duc Luis Tomás i Ángela Apolonia, i a la imatge apareix retratat després d'una jornada de cacera a Doñana (Estació Biològica de Doñana, a.d., vers 1912).

leta amb els papers de l'Emili al seu interior. De llavors ençà i fins el 2008, l'anàlisi i estudi del fons documental aplegat en aquella vella valisa ens va permetre furnir una biografia de l'Emili que es va editar a la tardor del 2009 sota el títol de *L'enginyer Emili Viader i el descobriment de la conca potàssica catalana* i una extensió de 480 pàgines, a càrrec Pagès Editors i de l'Ajuntament de Cardona, i el suport del Centre d'Història Contemporània de Catalunya.

La monografia editada aleshores a manera de biografia confirmava una part substancial de les dades transmeses en el seu dia pel Carles, pare, a partir de les converses mantingudes amb la seva àvia Josefina.

És a dir que, en primer lloc, l'Emili ja havia iniciat la recerca de la potassa des de molt abans, com a administrador de les Salines de Cardona en el període comprès entre 1900 i 1911.

Que, en segon lloc, l'Emili ja va proposar la seva recerca i explotació per dues vegades, una l'any 1902 i l'altra el 1906, a la Casa Ducal de Dénia i Tarifa, propietària aleshores de les Salines.

Que, en tercer lloc, davant l'actitud passiva del duc Carlos María de Constantinopla Fernández de Córdoba, segon duc de Tarifa, l'Emili va cercar el suport financer per a la seva iniciativa en la persona de l'empresari bordelès René Macary, que exportava sal de Cardona vers l'Àfrica subsahariana d'ençà del 1908.

Que, en quart lloc, la descoberta de la potassa al Salí de Sùria, l'any 1912, no va ser casual, sinó que va ser el resultat d'un projecte que incloïa l'explotació conjunta de Sùria i Cardona mitjançant una societat mixta amb el duc de Tarifa.

Que, en cinquè lloc, la pressió exercida pel lobby alemany i d'altres societats interessades a impedir l'explotació de la nova conca potàssica, a més de la inhibició de les entitats bancàries nacionals i estrangeres com ara PARI-

BAS i la *Société General*, va portar ambdós socis a cercar el suport de *Société Bordelaise des Produits Chimiques* de Bordeus (SBPC), mitjançant una opció de compra que garantia, en el cas de fer-se efectiva, l'explotació del jaciment amb una producció mínima estipulada i la impossibilitat de caure a mans del *Kalysindicat*, el lobby alemany de la potassa

Que, en sisè lloc, les circumstàncies viscudes al llarg del 1913 amb la sol·licitud i la tramitació de les noves concessions mineres de sals potàssiques, afegides a la imminent intervenció de l'Estat per crear una reserva minera i la impossibilitat del vell projecte d'una explotació conjunta de Sùria i Cardona, van fer concloure a l'Emili que el millor que podia fer era cedir els seus drets a favor de l'enginyer de mines parisenc René Etienne per mitjà d'una opció de compra.

Que, en setè lloc, l'SBPC va cercar el suport financer de la casa Solvay de Brussel·les per escometre la inversió que comportava l'explotació dels drets adquirits a la nova conca potàssica de Catalunya.

Que, en vuitè lloc, l'SBPC i Solvay van aconseguir l'opció de compra cedida per Emili a l'enginyer Etienne.

I que, en darrer lloc, una de les clàusules que regien aquella opció de compra obligaven l'Emili a mantenir-se fora dels negocis de la potassa per un termini de quinze anys, raó per la qual es va desvincular de la Casa Ducal i de les negociacions iniciades aleshores per procedir a la venda de les Salines de Cardona favor de la *Sociedad General de Industria y Comercio* (SGIC), la filial minera i de primeres matèries del trust nacional de la química, la *Unión Española de Explosivos* (UEE).

Resta per confirmar un aspecte substancial de la tradició oral tramesa per Josefina, com

ara és l'audiència concedida per Alfons XIII mitjançant el duc de Tarifa, prèvia a la venda dels drets i la seva retirada posterior. No hi ha cap document ni paper que confirmi aquesta notícia. Més enllà de l'empirisme a què ens obliga el mètode científic, no descartem en un futur la seva confirmació en el marc de les relacions establertes entre la Casa Reial i la Casa Ducal, mereixedores d'un estudi a part, per mitjà dels cercles polítics de Madrid, sense oblidar Doñana i el palau de Las Marismillas. Caldrà esperar a un buidatge exhaustiu de la documentació del duc de Tarifa, sense perdre el rastre de l'altre gran protagonista d'aquesta història, René Macary.

No voldríem deixar de significar d'altres aspectes de la nostra investigació que caldrà resoldre en el futur. En primer lloc, sabem que la Casa Ducal va rebre diverses ofertes per vendre les Salines de Cardona al llarg de la dècada de 1890. I sabem, també, que aleshores Solvay ja havia desplaçat per tota la península diversos enginyers per estudiar cadascuna de les principals salines, amb l'objectiu de triar l'emplaçament més idoni de la nova planta de sosa càustica que volia aquí. Fou Cardona una de les salines estudiades?

En segon lloc, quina va ser la persona que va facilitar l'arribada de l'Emili per ocupar el càrrec d'administrador de les Salines de Cardona? I de retruc, quines van ser les seves relacions al capdavant de les Salines amb els successius caps del Districte Miner, Silví Thos i Lluís Marià Vidal?

En tercer lloc, havia constatat l'Emili, ja abans de 1912, la presència de les desitjades sals potàssiques a la Muntanya de Sal de Cardona i a les aigües del rierol Salat?

En quart lloc, quines són les circumstàncies que envoltaren l'arribada de René Macary a Cardona i l'inici de la seva amistat amb l'Emi-

li? Era un simple empresari bordelès exportador de sals o ja representava aleshores a alguna societat francesa?

En cinquè lloc, quin protagonisme tenia, certament, en aquesta història el baró d'Abella, veí de l'Emili porta amb porta per espai de molts anys a la plaça de la Fira? Com podreu comprovar en el treball editat, el baró va dur a terme diversos registres de mines a l'entorn de les Salines de Cardona (les mines Manuela, Romana i Nieves) a l'ensems que la societat Viader i Macary, en una iniciativa que sembla respondre a respondre al paper de testaferro dels interessos de la SGIC-UEE.

En sisè lloc, des de quan coneixia Emili a Renè Etienne? Des del 1912-13, arran el contracte subscrit amb la SBPC de Bordeus? O pel contrari, des de molt abans? Unes anotacions manuscrites sense data, amb comentaris i bibliografia sobre la potassa i d'altres minerals, adreçades a l'Emili des de l'Escola de Mines de París apunten cap aquesta darrera tesi. Circumstància aquesta que atorgaria a Renè Etienne un nou paper en la descoberta de la potassa catalana.

En setè i darrer lloc, d'on surt la versió de la troballa casual de la potassa? Quina va ser la font que la va proporcionar als enginyers de l'Institut Geològic Espanyol (IGE) per a la seva divulgació posterior? O, pel contrari, va ser una interpretació pròpia d'aquests darrers?

Fetes aquestes preguntes, desitjaríem ara més que mai poder retrocedir en el temps per poder portar a terme la llarga entrevista que ningú mai no va fer a la Josefina en vida. De ben segur que les seves respostes aportarien matisos importants a la recerca feta fins ara. Un treball aquest que vol recuperar per a la història la figura de l'enginyer Emili Viader. El seu nom i cognom no s'inclouen en els an-

nals, a diferència d'altres insignes enginyers de mines com Silví Thos, Lluís Marià Vidal, César Rubio o Agustín Marín. I només se l'esmenta per associar-lo al descobriment casual de la potassa a Catalunya.

Reprenent el fil conductor de la tesi establerta a l'entorn de la descoberta casual de potassa, hom pot argüir que Silví Thos ja havia advertit de la possibilitat de cercar-la a les Salines de Cardona al 1897, cinc anys abans que l'Emili s'ho plantegés. Certament, el discurs llegit a la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona per l'enginyer de mines és una veritat inqüestionable. Però, no és menys cert que van haver de passar més de disset anys perquè aquella predicció esdevingués una certesa. Com va assenyalar l'any 1914 el senador Matesanz, *«el Gobierno en este, como, desgraciadamente, en otros muchos casos, no creyó conveniente en aquella época que ni por el Instituto Geológico, ni particularmente, se investigara si era exacto lo que el señor Thos afirmó el mencionado año 1897. Pasaron algunos años, y la casualidad por una parte, y probablemente, no tanto la casualidad, sino el tener el interés particular presente el consejo de este mismo señor ingeniero, motivó que se descubrieran algunas trazas de sales potásicas en Cataluña»*.

També es podran argumentar les limitacions de l'Emili com a enginyer industrial i com aquesta empresa el superava amb escreix. Certament, com assenyalaven en enginyers del IGE els treballs miners de l'Emili oferien més perill *«que en los campos de batalla de la Gran Guerra»*. Ni tampoc no era un gran geòleg ni enginyer de mines *«para llevar a cabo un explotación conforme a las reglas de un buen laboreo»*. Tanmateix, aquesta és la seva grandesa. Amb una migradesa de mitjans econòmic i tècnics va ser capaç de fer realitat el seu somni. Només un detall: l'any

1913, quan la descoberta ja era tota una realitat, Emili i el seu soci francès ja s'havien assegurat el control del nou jaciment potàssic dins una lògica que no tenia res de casualitat i si molt de coneixement i estudi de la contrada i el seu medi geològic.

I aquest és el veritable mèrit de l'Emili, iniciar la recerca de la potassa i concloure la seva aventura amb èxit. I per això mateix hauria de constar en els annals de la història econòmica, tecnològica i científica d'aquest país.

Cronologia

Les Salines de Cardona: una explotació mil·lenària

50.000.000 a.C.	formació dels dipòsits salins dins l'Era Terciària, entre l'eocè i l'oligocè.
4.500-2.500 a.C.	primers testimonis de l'activitat humana a partir de la seva indústria lítica i els enterraments.
400-300 a.C	fortificació de la muntanya del castell de Cardona.
234-149 a. C.	comentaris del cònsol romà Marc Porci Cató sobre les mines pirinenques i d'una «gran muntanya de sal pura que creix a mesura que se'n va extreient», accident geològic aquest que es fàcilment identificable amb la Muntanya de Sal.
100-400	testimonis arqueològics de l'ocupació romana.
400	l'autor llatí Sidoni Apol·linar parla d'una mina propera a Tarragona i com la seva sal era duta fins a la Gàl·lia.
798	els francs ocupen i fortifiquen el castell de Cardona.
876-880	el comte Guifré I atorga una primera carta de franqueses als habitants del castell de Cardona i el seu terme amb diverses referències explícites a la sal i la seva explotació i comercialització.
986	el comte Borrell II atorga una segona carta de franqueses que inclouen els drets d'aquests habitants sobre la sal dels dijous de cada setmana de l'any i la concessió de la potestat del castell i dels seus homes a la família vescomtal d'Osona-Cardona .
1000-1100	els vescomtes es fan amb el domini de la sal en principi sota el control públic del poder comtal.
1100-1150	els vescomtes atorguen una carta de franqueses per als homes de la vila del castell de Cardona com a senyors d'aquest i concedeixen diversos drets al seu Comú sobre la sal, que en els segles següents seran legisllats diverses vegades fins a donar forma a l'anomenat Dret d'Aïmines.

1600	el jesuïta i geògraf, Pere Gil i Estalella, escriu en relació al salí de Cardona i la Muntanya de Sal que <i>«si estas montanyas ayxi com estan alli estigueren en mitg de Italia, España à França valdrian un tesor inestimable: pero ara alli hont estan etc. no valen tant»</i> .
1631	la duquessa de Cardona notifica, amb escàs èxit, al Consell de Cent de la ciutat de Barcelona, la necessitat de fer una nova via de comunicació entre Cardona i la capital del Principat per tal de portar la sal fins aquesta darrera i exportar-la a d'altres regnes.
1631	fra Antoni de Sotomayor, en nom del rei Felip IV, proposava al duc Enric de Cardona la compra-venda de les salines per incorporar-les al Patrimoni Reial, sense arribar a cap acord.
1693	inici dels treballs de fortificació del castell arran els conflictes fronterers hispano-francesos i dels robatoris de sal per al seu contraban en el migdia francès.
1714-1716	fi de la Guerra de Successió i estancament de la sal com a monopoli reial.
1796	introducció de l'ús de la pólvora per l'arrencament de la sal amb una producció anual de 80.000 faneques de mitjana.
1824	Vicenç de Frigola i Xetmar, Intendent de Catalunya, escriu en referir-se a les salines de Cardona: <i>«Si se construyesen las convenientes carreteras para su esportacion, segun está indicado en el artículo agricultura, esta montaña vendria á ser una mina de oro»</i> .
1850-1900	fracàs de les iniciatives públiques i empresarials per connectar Cardona i les seves salines amb Barcelona i el seu port mitjançant el ferrocarril. L'enginyer de mines i cap del districte miner de Barcelona i Girona, Silví Thos i Codina, diu que <i>«si Cardona estuviera situado donde nuestro Montjuich, las salinas no tendrían precio»</i> .

El cicle de la potassa en el temps

1807	Humphry Davy aconsegueix aïllar l'element potassi que s'identifica amb la inicial K.
1840-1850	l'enginyer alemany Rudolf von Carnall localitza a les salines de Stassfurt (Sajonia) uns importants dipòsits salins que contenen un doble clorur de potassi i magnesi que es donarà a conèixer amb el nom de carnal·lita, precisament, en honor del seu descobridor. A tot això, Justus von Liebig descobreix que, tots els mordents que els conreus utilitzen, poden ser aportats pel mateix home, amb independència dels cicles naturals.
1857	es demostra que les sals potàssiques de Stassfurt i d'altres salines alemanyes serveixen com a fertilitzants, emprant-se des d'aleshores els minerals de potassi per a aportar a les plantes aquest element. La troballa de von Carnall serà el començament de la mineria de la potassa.
1861	es posa en funcionament la primera planta industrial de producció de potassa a Alemanya.
1863	ja són catorze les plantes en funcionament a Alemanya, produint 100.000 tones anyals.
1897, 8 d'abril	conferència de Silví Thos i Codina a l'Acadèmia de Ciències de Barcelona després d'haver visitat el jaciment d'Stassfurt, en el decurs de la qual planteja la possibilitat de cercar les sals potàssiques en els afloraments salins de Cardona.
1900	Alemanya ha esdevingut en el principal productor de potassa, amb una extracció anual de tres milions de tones de roca, que li comporta el monopoli mundial mercès als importants dipòsits de Stassfurt.
1904	un sondeig fet al bosc de Nonnenbruch, a Wittelsheim (Alta Alsàcia), localitza el nou jaciment alsacià.

Emili Viader, l'home i l'enginyer

1872, 14-abril	Emili Viader i Solé es batejat a les fonts baptismals de la parròquia de Sant Pere Vell de la ciutat de Barcelona. El seu pare és Josep Viader i Pol, oriünd d' Angles (Girona), establert a la ciutat com a flequer, i Maria Solé i Rabot, filla de la Seu d'Urgell.
1885-1889	estudis de batxillerat a l'Institut de Barcelona, amb l'obtenció d'unes notes meritòries.
1889-1894	estudis universitaris a la Facultat de Filosofia i Lletres, i la de Ciències.
1894-1899	estudis d'enginyeria industrial. La manca de mitjans de la família marca aquest període i el caràcter de l'Emili: per a fer-se un sou, treballa a un dels cafès de la Rambla de Canaletes i a més dóna classes als seus companys de carrera. I la seva mare fa de cosidora a estones per aportar uns calerons.
1899-1900	amb l'enginyeria industrial acabada, Viader cerca treball i no en troba. Desesperació pel pas del temps. Compra un bitllet per emigrar i cercar treball als Estats Units d'Amèrica. Tanmateix, a través d'un conegut s'assabenta que la casa ducal de Medinaceli-Cardona cerca un nou administrador per a les seves Salines de Cardona arran jubilació de l'anterior gerent Bonaventura Marín. Viader presenta la seva candidatura a ocupar el lloc.
1900, gener-juny	la duquessa de Cardona nomena administrador de les Salines de Cardona a l'Emili, que aleshores compta amb una edat de 28 anys.
1900, juliol	Emili arriba a la vila de Cardona amb els seus pares i els seus altres dos germans. La família s'estableix en un dels pisos del número 6 de la plaça de la Fira, l'antiga casa dels notaris Thomasa.
1901-1902	Emili planteja l'obertura d'una mina subterrània que significa la introducció de la mineria d'interior a Cardona. El nom que rebrà la nova explotació és el Pou del Duc. Viader també mantindrà contactes amb l'industrial Celso Xauradó per a la construcció d'una fàbrica de sosa càustica amb el seu salt d'aigua al riu Cardener, entre els termes de Cardona i Navàs

- 1903, 1 de març** la fortalesa del castell de Cardona es abandonada i la seva caserna resta sense guarnició. En els propers mesos, l'Emili proposarà la seva recuperació com a balneari de sals.
- 1904, novembre** els treballs del Pou del Duc ja han assolit el setè tram del pou mestre proper a la profunditat desitjada i aviat començaran els treballs de la cambra d'exploració. En els mesos següents, l'Emili s'haurà de plantejar l'equipament necessari per a la nova explotació (torns de treball, muntacàrregues-ascensor i castellet) i la seva electrificació.
- 1905-1906** l'Emili coneix a Josefina Sitges i Combellas (Cardona, 1881-† Palma, 1984), la filla petita de l'hisendat Joan Sitges i Semís (Cardona, 1844-†1910), metge cirurgià, i de Ramona Combellas i Casas (Cardona, 1847-†1904), filla d'una de les millors famílies de la burgesia local. Malgrat el càrrec que ocupa l'Emili, la família s'oposa a la relació de la seva filla.
- 1906** el duc de Tarifa, Carlos Maria de Constantinopla Fernández de Córdoba y Pérez de Barradas, visita les Salines de Cardona en la seva condició de fill de la Casa ducal de Medinaceli-Cardona i hereu de la propietat de les salines. L'Emili redacta una segona memòria per proposar al duc la recerca de les sals potàssiques a través dels treballs miners a efectuar al Pou del Duc i un seguit de sondejos per certificar la seva existència i procedir a la seva explotació. A l'hora que proposa l'electrificació dels treballs mitjançant l'adquisició del salt d'aigua de Malagarriga (Pinòs, Solsonès), a la llera del riu Cardener i molt proper a Cardona i les seves salines.
- 1907, 9 de febrer** l'Emili i la Josefina es casen a la parroquial de Sant Miquel de la vila de Cardona, malgrat l'oposició dels pares de la núvia.
- 1908, 2 de maig** contracte de la Casa Ducal amb el comerciant bordelès René Macary i Gay de Laflorence per a l'exportació de la sal de Cardona fins l'Àfrica occidental. René és un jove empresari francès que aleshores compta amb 26 anys d'edat, solter, amb residència establerta a la ciutat de Bourdeus. Ric, home de món, el negoci de l'exportació de sal a l'Àfrica li reportava grans beneficis, ja que aquesta s'intercanvia per or. En els propers mesos i anys l'Emili i el René havien d'establir una profunda amistat que havia de dur al primer a trobar en el segon el soci financer necessari per dur a terme el seu projecte entorn a la recerca de la potassa.

1908-1909	la passivitat mostrada pel duc Carles davant els seus projectes per cercar la potassa, porten a l'Emili i al seu soci René a fixar-se en un aflorament proper situat en el terme de Súria, conegut com el Salí, i es plategen fer realitat aquí els seus somni.
1909-1910	René procedeix a registrar quatre mines de sal en el Districte Miner de Barcelona: <i>Roumanie</i> , <i>Nueva Roumanie</i> i <i>Saladita</i> a l'entorn del Salí de Súria i el pla de Reguant, en el terme de Súria, i <i>Nueva Cardona</i> , a l'entorn de les salines homònimes.
1911, 16 de juny	l'Emili presenta la seva dimissió al duc de Cardona amb caràcter irrevocable i deixa l'administració de les Salines de Cardona.
1911, 24 de setembre	a Manresa, davant el notari Lluís de Travy i de Còdol, René Macary i Emili Viader formalitzen la constitució de la Societat Macary y Viader « <i>para la busca y explotación de sal gema así como su exportación y venta</i> ». El domicili legal de la nova societat s'estableix en la vila de Súria, amb la raó social de "Macary y Viader", i una duració de vint anys. El capital social serà de 30.000 pessetes a aportar meitat per meitat, que en el cas de René Macary equivalien a l'aportació de la propietat del terreny situat en <i>el Salí</i> i les mines <i>Roumanie</i> , <i>Nueva Roumanie</i> i <i>Saladita</i> . Mentre que l'aportació de l'Emili es finançarà en gran part gràcies a l'herència rebuda per Josefina per part de la seva família materna, els Combelles-Casas.
1912, gener-juliol	els socis Macary i Viader comencen l'aprofundiment d'un pou mestre en el terreny comprat vora <i>el Salí</i> , dins la demarcació de la concessió <i>Roumanie</i> . Viader localitza el massís de sal després d'haver aprofundit 68 m i traspasat el recobriment de margues amb guix que presentava una inclinació de 40°. Arribat aquí, Viader inicia els treballs per obrir una galeria horitzontal de reconeixement amb una longitud de 30 m. En el decurs d'aquests treballs d'obertura de la galeria, i un cop superats els 3,5 m de gruix de les margues, es van localitzar diverses capes de sal de color rosat amb anhidrita i uns gruixos que podien anar des de 1 m fins el 8. Finalment, es troben les primeres manifestacions de sals potàssiques.
1912, 28 d'agost	Antoni Ferran, enginyer químic i professor a l'Escola d'Enginyers Industrials, analitza les mostres en el seu laboratori de Barcelona i certifica el descobriment. Una segona analítica del Dr. Charles Blarez, de Bourdeus, confirmava la nova conca potàssica.

- 1912, 7 de novembre** l'Emili i René subscriuen una opció de compra del nou jaciment a favor la *Société Bordelaise des Produits Chimiques* (SBPC).
- 1912-1913** inici de la “guerra” de les concessions per fer-se amb el control de la futura conca minera.
- 1914, 31 de gener** davant les pressions rebudes i la futura intervenció de l'Estat, l'Emili opta per vendre els seus drets a la SBPC a través de l'enginyer francès, René Etienne, professor de l'Escola de Mines de París. Amb els guanys obtinguts, l'Emili i la seva família es retiren a viure a Barcelona, a Villa Mariposa, una casa de lloguer situada a la part alta de la ciutat.
- 1914, 20-22 d'abril** inundació del pou mestre del Salí.
- 1914, juny-juliol** intervenció de l'Estat per garantir l'explotació de la nova conca.
- 1915** l'Emili inverteix parts dels guanys obtinguts en la construcció d'una nova casa a la ciutat de la seva difunta mare, la Torre Viader.
- 1918-1920** el destí, però, li juga una mala passada, i l'Emili perd part dels seus guanys en la inversió feta en el Transsiberià arran la revolució bolxevic de Rússia.
- 1920-1936** després d'aquest daltabaix, l'Emili i la seva família es traslladen a residir a un pis de lloguer del carrer París, de Barcelona. En els decurs d'aquests anys viurà de les rendes que li donen d'altres inversions fetes en el seu dia a la Borsa. La seva activitat professional resta condicionada pel compromís adquirit l'any 1914, quan la venda dels seus drets sobre la conca, de deixar els negocis de la potassa. De fet, aquest punt havia estat el principal entrebanc a resoldre el compromís, atès que l'Emili considerava aquesta clàusula abusiva. L'acord va arribar en concretar-se que aquesta abstenció no seria a títol vitalici, sinó que ho havia de ser per un termini concret de quinze anys.
- 1929** un cop conclòs el termini pactat, l'Emili intervé de nou en els negocis de la potassa de la mà de l'amic Renè Macary, i adquireixen diverses concessions a la província de Navarra.
- 1936, juliol-desembre** Emili i Josefina aconsegueixen sortir de Barcelona gràcies a les gestions realitzades des de França per René amb l'excusa de ser necessari a l'altra banda dels Pirineus per uns importants treballs d'enginyeria. Tanmateix, els seus fills hauran de restar aquí i participar del conflicte.

1937-1938

l'Emili i la Josefina resideixen a França sota l'hospitalitat de René.

1938

quan la victòria dels nacionals ja sembla clara, Emili i Josefina trien la ciutat de Palma per a retornar al país i esperar el millor moment d'emprendre camí vers Barcelona. Tanmateix, l'edat i la tranquil·litat que respira la ciutat, faran que l'Emili i la Josefina no retornin a Barcelona.

1943, 11 d'abril

l'Emili Viader mor a la ciutat de Palma, a l'edat de setanta-un anys.

1984, 7 d'agost

la Josefina mor a Palma a l'edat de cent quatre anys. Va sobreviure a l'Emili quaranta-un anys i mai ningú es va preocupar per demanar-li sobre la descoberta "casual" de la conca potàssica catalana, llevat del seu nét Carles.

Bibliografia

- **FÀBREGA ENFEDAQUE, A.**, *Cum grano salis. La sal i la potassa a Sùria 1185-1982*, Sùria, Ajuntament de Sùria, 2009, 628 p.
- **FOLCH I GIRONA, J.**, «Les sals potàssiques de Sùria», *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 2a època, vol XII, número 8 (novembre), Barcelona, 1914, p. 148.
- **A. GALERA I PEDROSA**, *L'enginyer Emili Viader i el descobriment de la conca potàssica catalana*, Lleida, Pagès editors (ISBN: 978-84-9779-828-0), 2009, 480 pàgines.
- **KAISER, E.**, «Das Steinsalzvorkommen von Cardona in Katalonien», *Neues Jahrbuch für Mineralogie, Geologie und Paläontologie*, 1909.
- **LARRAGÁN, A. DE**, «Explicación de la hoja nº 330 Cardona (Lérida y Barcelona)», *Mapa Geológico de España*, Madrid, 1952.
- **MARÍN, A.**, «Algunas consideraciones acerca de la intervención del Estado en el asunto de las sales potásicas de Cataluña», *Revista Minera*, núm. 2.719 i 2.720, any 71, Madrid, Imprenta del sucesor de Enrique Teodoro, 1920, p. 17-19 i 34-37.
- **MARÍN, A.**, «La bassin potassique espagnole», *Compte-Rendu du XII Congrès Geologique International*, Brussel·les, 1922.
- **MARÍN, A.**, «Los yacimientos potásicos de Cataluña», *Revista Minera*, núm. 2.818 i 2.819, any 73, Madrid, Imprenta del sucesor de Enrique Teodoro, 1922, p. 63-68 i 81-85.
- **MARÍN, A.**, *Los yacimientos potásicos de Cataluña*, Madrid, Ateneo, 1922.
- **MARÍN, A.**, «Investigaciones en la cuenca potásica de Catalunya (Suria, Cardona, Tárrega, Puigreig, Aviñó, Mongay)», *Boletín del Instituto Geológico y Minero de España*, tom. XLIV, Madrid, 1923.
- **MARÍN, A.**, «La potasa», *Boletín del Instituto Geológico y Minero de España*, tomo XLVIII, Madrid, Tip. Coullaut, 1926.
- **MARÍN, A.**, «Cuenca potásica española», *Revista Minera*, tom. LXXVIII, Madrid, 1927, p. 457.
- **MENIZ MÁRQUEZ, C.**, *Aportación a la historia de la sal. Minas de Cardona*, tesi doctoral inèdita, Madrid, 1979.
- **RUBIO, C. - MARÍN, A.**, «Sales potásicas en Cataluña», *Boletín del Instituto Geológico y Minero de España*, tomo XXIV, Madrid, Imprenta de Antonio Marzo, 1914.
- **RUBIO, C. - MARÍN, A.**, «Criaderos potásicos de Cataluña. Trabajos de investigación realizados», *Revista Minera*, 1917, núm. 2.615, 8 de novembre de 1917, p. 541-543.

- **RUBIO, C. - MARÍN, A.**, «Sales potásicas de Cataluña», *Boletín del Instituto Geológico de España*, tomo XXXIX, Madrid, Est. Tipográfico Sucesores de Rivadeneira, 1918, p. 5-38.
- **THOS I CODINA, S.**, «Las salinas de Cardona», *Hojas Selectas: revista para todos*, vol. 4, Barcelona, Editorial de P. Salvat, 1905, p. 386-396.
- **THOS I CODINA, S.**, «Sobre la explotación de las sales de potasa en los criaderos de sal gema de Stassfurt», *Boletín de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, Barcelona, Reial Acadèmia de Ciències i Arts, octubre de 1898.
- **TOMÀS, LL. - FOLCH, J.**, «Les sals de potasi de Sùria. La almeraíta, esp. nova?», *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, t. XIV, número 1 (gener), Barcelona, 1914, p. 11-13.

